

Hoofstuk 1 – Navorsingsbegroning.

1 “Volmaakte skrywers skrywen niet...”

Dié manier van dink ontleen ek aan Geel (1995:7): volmaakte skrywers skryf nie. Daarom benader ek hierdie navorsing met groot omsigtigheid, deursigtigheid en subjektiwiteit. Om met subjektiwiteit te werk – as daar so iets is - is amper soos om vir 'n haas wat in die veld spring te vra, hoe hy lyk, terwyl hy deur die grasvlaktes spring. Hoe sal hy dít weet? Solank ons weet dat die haas die beste een is om te vra hoe die veld lyk (Golden, 1997:1). Hoe lyk hierdie navorsing? Ek weet nie, die navorsingsmodel is soos die haas wat deur die veld spring, op soek na stemme van heling.

*“So she was considering in her own mind (as well as she could, for the hot day made her feel very sleepy and stupid), whether the pleasure of making a daisy-chain would be worth the trouble of getting up and picking the daisies, when suddenly a White Rabbit with pink eyes ran close by her...but when the Rabbit actually **TOOK A WATCH OUT OF ITS WAISTCOAT- POCKET**, and looked at it, and then hurried on, Alice started to her feet, for it flashed across her mind that she had never before see a rabbit with either a waistcoat-pocket, or a watch to take out of it, and burning with curiosity, she ran across the field after it, and fortunately was just in time to see it pop down a large rabbit-hole under the hedge. In another moment down went Alice after it, never once considering how in the world she was to get out again. The rabbit-hole went straight on like a tunnel for some way, and then dipped suddenly down, so suddenly that Alice had not a moment to think about stopping herself before she found herself falling down a very deep well” (Carrol, 1991)*

Ek maak deurgaans van die verhaal van Alice gebruik as aanvullende

metafoor in die navorsing. As ek die metafoor van Golden (1997:1) kan verdiep deur na die verhaal van Alice te verwys, is die haas narratiewe navorsing. Die antwoord lê nie by die wit haas in die verhaal opgesluit nie, maar deur die haas te volg, kom Alice met soveel nuwe karakters in aanraking. Ek volg 'n narratiewe navorsingsmodel om die selfreflekerende vraag te antwoord: Hoe lyk jy as jy die wit haas (narratiewe navorsing) volg? Wat gebeur? Waarheen lei dit jou? Wie ontmoet jy langs die pad? Wie of wat sien jy en hoe ervaar jy die reis?

Hierdie model maak van deelnemende aksienavorsing gebruik waar ek mense kan vra: Hoe lyk ek? En aan die ander kant kan vertel wat ek in die veld gesien, gehoor en versamel het. Om dié model van narratiewe navorsing te volg sal my in gesprek bring met dié wat in die veld ander modelle gevolg het, of langer in die veld is as ek. Hoe lyk ek, verander dan na hoe lyk ons? En dan kan ons antwoord. Ek sien daarna uit om 'n wye reeks mense in die navorsing te ontmoet: 'n mediese dokter, 'n narratiewe terapeut, predikante, 'n verpleegster, 'n homeopaat, en alternatiewe genesers - 'n verskeidenheid mense met siektes, stories van siekte en heling, verhale van hoop.

Die skryf van sulke stories, teorie, ervaring, hoop en visie kan maklik in 'n skaakspel ontaard waar elke haas vooruit aan die volgende skuif begin dink, net om 'n eie posisie te verbeter (Geel, 1995:7). Hier sal ek op intuïsie en spelinsig moet staatmaak, en hopenlik op 'n gegewe moment weet dat die volgende skuif die beste is om te maak (Geel, 1995:7). Ek moet verder verduidelik dat ek nie een haas teen 'n ander gaan afspeel nie. Ek sal wel aan die verskille en ooreenkomste aandag gee en dit bespreek, maar die vraag waarop ek steeds sal bly fokus is: Hoe lyk ek, ons en julle as ons in die veld spring? Daar is nie opponente in hierdie skaakspel nie, die verskillende maniere van spring in die veld en die verskillende maniere van skaakspeel word die metafoor van 'n tematiese navorsing oor heling. Hierdie spel sal aanhou totdat die gesamentlike oorwinningsgevoel verkry is (Geel, 1995:9) en waar unieke verhale kan ontwikkel.

2 Wat beteken diskoers?

Diskoerse: “Gesprek, geselsery. Toespraak. Voordrag, redevoering, gesels of redeneer” (Odendal et. al. 1984:158)

Om die diskoers van heling te verstaan is dit nodig om die gesprek daaroor te volg. Volgens die verklaring van die HAT (1984:158) sou dit beteken om die gesprek, geselsery, toespraak, voordrag en redenasies oor heling te volg. Om dit op die navorsing van toepassing te maak, kies ek die metafoor van stemme, want in enige gesprek, toespraak, voordrag en redenasie is daar stemme nodig om die denke waaroor die stem praat, te kommunikeer.

Terre Blanche en Kruger (1999:37) verstaan diskoerse as ‘n sisteem van stellings wat realiteite konstrueer. Die funksie van diskoers is om sosiale objekte, natuurlik, redelik en werklik te laat lyk, om ‘n wêreld daar te stel waarin spesifieke tekste mag floreer (Terre Blanche & Kruger, 1999:37). Terre Blanche en Kruger (1999:38) toon aan dat die proses om ‘n diskoers te probeer verstaan, verandering bring in die mense wat dit probeer verstaan. Vrae kan wees: Wat doen hierdie teks? Hoe doen die teks dit?” (Terre Blanche & Kruger, 1999:38).

“This means that in many ways we see or experience what we think we see and experience, and our thinking is structured by socially-conditioned linguistic rules and metaphors which in themselves embody deep metaphors” (Pattison, 1989:35). Lowe (1991:44) noem dit **diskoerssensitiwiteit** en sluit aan by Odendal (1984:158) om diskoers in terme van die proses van gesprekvoering te verklaar. Toe ek dit verstaan, kon ek na die stemme begin luister.

2.1 Stemme

Daar is deesdae ‘n magdom boeke, artikels, TV- en radioprogramme oor die onderwerp van genesing. Daar is sprake van genesing waar die klem meer op

die genesende krag val wat by die mens ingebore is en wat net ontgin moet word. Hier word genesing gefasiliteer en gesien as deel van die normale menslike bestaan (Wildwood, 1997; Thomas, 2000; Bays, 1999; Liberman, 1995).

Genesing is een van die modewoorde van ons tyd. "*Health becomes another commodity in the marketplace, a means for securing prestige, pleasure and power*" (Luscombe in Allen et al., 1991:45). 'n Volgende probleem is dat ons in die era van kitsoplossing leef (Ulanov, 1998:3). Morris (1998:16) brei verder op die probleem uit:

"The public taste for quick fixes through drugs and surgery, as deeply rooted as the taste for fast food and the fifteen minute oil change, helps keep the biomedical model in business at a time when a number of doctors and caregivers are coming to recognize its limitations".

Wilkinson (1980:vii) sien dit as 'n probleem en verduidelik die probleem as 'n ongesonde fokus op die mens en die minagting en swak verstaan van die Bybelse aspekte oor die tema. Wilkinson (1998:v) skryf in 'n latere bron dat daar maar weinig bronne is, wat genesing vanuit die Bybelse konteks bestudeer.

Vanuit verskillende oorde word daar aandag aan genesing gegee wat wissel van geestelike genesing, en mediese behandeling, tot Oosterse filosofieë. Dan is daar ook die wondergenesings van TB Joshua, Carel Bonke en Bennie Hinn. Skrywers uit verskillende religieuse agtergronde probeer elkeen beskryf hoe hierdie genesings plaasvind (Craffert, 2002; De Klerk, 1998; Marais, 1997; Sherwood, 2000). Dan is daar ook groepe wat siekte steeds soos in die Bybelse tyd aan demoniese magte toeskryf. Boeke verskyn met die oog op gesonde eetgewoontes wat genesing bevorder (Van der Merwe, 1999). Genesing word deur sommige binne die spontane genesingsprosesse verstaan wat voortdurend in die liggaam plaasvind (Sherwood, 2000; Steenkamp, 1991). Dit

het 'n uitwerking op die manier waarop die mens oor genesing dink, en gee onder andere daartoe aanleiding dat mense gesond gemaak wil word en na vinnig werkbare oplossings soek.

Selfs die geskiedenis van die mens is deurtrek van mites, legendes en gevallestudies wat daarop wil aanspraak maak dat mense in nood hulp ontvang het. Dit is moontlik dat die meeste van die antieke terapieë ontstaan het toe die primitiewe pasiënt en geneser saam na inligting gesoek het. Die mens het meestal antwoorde vir siekte en genesing gesoek deur hulself na die manier waarop hul na die wêreld gekyk het, te wend. Die mens het veral demone, engele of feëttjies met hierdie temas verbind. Die ondervindings en visie van die mens was tot die beperkte omvang van sy ondervinding van die lewe beperk.

Die Westerse mens het in sy strewe na gesondheid sy hoop op medisyne geplaas. Die vraag is of medisyne wel die antwoord is, veral vir die menslike psige se probleme en siektes. Die mediese wetenskap het nie in die twintigste eeu bevredigende oplossings vir die mens se psigiese toestande gebring nie. Die grootste rede hiervoor is dat die hele benadering simptomegerig, eerder as mensgerig is (Steenkamp, 1991:140). Dit is vir my duidelik dat daar tans 'n groot hoeveelheid inligting, filosofie, mediese verklaring en wyd uiteenlopende standpunte oor genesing is.

Pattison (1989:1) maak die opmerking: *“There is no area of human and religious life which is more important than that of illness and healing, yet very few of the works which spew from the presses of publishers riding the crest of a wave of popular contemporary interest do any kind of justice to the depth and complexity of the subject matter with which they have to deal. With one notable exception, the spirit of hard-headed critical exploration seems to have deserted recent Christian writing on healing and illness. It has been replaced by endless exhortations to become involved in a religious healing ministry, by testimonies from those who*

have experienced the power of religious healing, and by handy manuals which instruct on how to conduct religious healing”.

Hierdie navorsing vind nie aansluiting by die populêre stroom materiaal wat Pattison (1989:1) beskryf nie. Ek werk ook nie met die doel om aan die einde van die navorsing ‘n handige gids oor genesing daar te stel nie. Ek doen navorsing oor heling in reaksie op die magdom materiaal en diskoerse wat daar tans oor genesing heers.

Dit klink vir my asof daar baie stemme is wat iets oor genesing wil sê. Ek wonder watter stemme dié is wat ons moet hoor. In vandag se samelewing met al die verskillende siektes en diskoerse oor dié siektes, word ons genoodsaak om weer na ons wortels terug te keer, en opnuut na antwoorde te soek (Pattison, 1989:2; Van der Merwe, 1997:5).

In die soeke na antwoorde is die proses wat gekies word belangrik. Ek vind aansluiting by Craffert (2002:1) en Pattison (1989:2) wat aandui dat daar nie ten opsigte van oorvereenvoudige oplossings of antwoorde gedink moet word nie, maar soos Louw (1997:21) voorstel, eerder na antwoorde binne ‘n Afrika-konteks gesoek moet word. Wat beteken genesing dus binne ‘n Afrika-konteks? Wat sou genesing in die verskillende Afrika-kulture beteken? *"While illness and disease are part of the fabric of human life, different cultures have dealt differently with them"* (Craffert, 1999:1). Dit is moeilik om sekere denkpatrone van ander kulture te verstaan, maar dit is makliker om die kultuurverhale te verstaan (Ledwell-Brown & Dias, 1994:165). Ek beoog om in die navorsing ‘n alternatief te soek, in reaksie op die magdom boeke en diskoerse wat bloot die populêre stem verteenwoordig.

2.2 Alternatiewe stemme

"Illness somehow defines us. It tells us who we are. It informs us, in a

sense Nietzsche understood in his bones, that we are creatures marked by a uniquely unstable relation to health...Walk through any suburban mall, however, and you cannot avoid seductive displays promising miracle cures, ageless bodies, and perpetual well being, as if our main task in life were to defeat mortality. The search for perfect health and vigor is an ancient impulse" (Morris, 1998:1)

Ek wonder oor die alternatiewe stemme oor genesing. Brandon Bays se verhaal vertel 'n storie van 'n alternatiewe diskoers (*The Journey*, 1999). Sy het een oggend in 1992 wakker geword en beseft dat sy nie langer van die dokter af kon wegbly nie, want dit wat in haar ingewande gegroei het, het groter en groter geword. Brandon het bekend gestaan as 'n persoon wat gesond geleef en geëet het en daaglik geef het. Met verloop van tyd het sy beseft dat iets nie heeltemal pluis in haar ingewande was nie, want sy het bloeding op haar onderklere begin waarneem.

Sy het die dokter besoek en moes die skokkende diagnose aanhoor dat sy 'n tumor in haar ingewande gehad het wat vinnig van haar borsbeen na die res van haar liggaam versprei het. Volgens die dokter was 'n operasie onvermydelik! Hulle sou binne 'n week moes opereer indien hulle haar lewe wou red. Vir Brandon (1999) was dit 'n krisis, omdat die dokter die tumor as 'n bedreiging van buite die liggaam gesien het. Sy het vas geglo dat die tumor deel van haar liggaam was en iets vir haar wou sê.

Wat Brandon toe gedoen het, was heeltemal teen die dokter se aanbeveling. Sy het die norm uitgedaag! Sy het geweier om geopereer te word. Die dokter het haar dertig dae gegee om te kyk of die bloeding wou stop. Sy het na haar eie liggaam en die boodskappe daarvan begin luister. Sy het nie die tumor as iets buite haarself gesien nie, maar as iets binne haar. Die tumor is as 'n ligaamsboodskap beskou, en sy was bereid om daarna te luister. Sy het met die nodige hulp na die boodskap van die tumor begin luister, en nadat sy dit

beleef en herontdek het, het haar bloeding gestop.

Wat haar verhaal vir ons wil uitlig, is dat die mens se gedagtes en liggaam saamwerk, en dat die brein nie noodwendig die oorheersende faktor is nie. Met hierdie verhaal wil ek 'n alternatief uitlig. Die mens se liggaam is voortdurend besig om te kommunikeer, daarom moet die mens na die boodskappe luister (Steenkamp, 1991:139). As die mens na hierdie boodskappe luister, vind die mens se sisteem weer harmonie.

'n Alternatief is om na ander moontlikhede as die norm te soek. Alternatiewe bevraagteken die werkswyse wat as norm geld. Hier moet gevra word wat die norm is. Binne die narratiewe benadering is die vind van die alternatiewe storie soms die unieke uitkoms. Alternatiewe daag ons ook uit om meer van die lewe te verwag as dit waaraan ons gewoon is (Thomas, 2000:4).

Met hierdie navorsing sal daar na alternatiewe gesoek word ten opsigte waarvan ander maniere van dink gehoor moet word. Daar word aan die volgende vrae gedink: Wat is die alternatiewe terapieë wat nie as norm geld nie? Wat kan by die terapieë geleer word? Hoe kan die huidige narratiewe terapie daarby baat? Wat is die alternatief om vir alternatiewe te soek? Is die soeke na alternatiewe die enigste manier om heling na te vors? Wat sal gebeur as die alternatief die norm word? Ek wonder self en is in alternatiewe op die norm geïnteresseerd.

Wat beteken dit om gesond te wees? Wat is die kenmerke van iemand wat gesond is? Hoe kan die gebrokenheid van die wêreld genees word? Hoe kan ons met enige betekenis oor gesondheid praat as daar byvoorbeeld kinders is wat steeds sonder kos, skoon water en veilige huisvesting is? As ons sê dat ons Christene is, waar soek ons na heling, en wat beteken dit vir ons? Dit is dus nodig dat ons nuut oor heling moet begin dink, in terme van 'n nuwe taal, nuwe woorde en alternatiewe stories.

Die vrae wat Pattison (1989:142-143) oor siekte en heling vra, gee perspektief en rigting om in 'n nuwe taal, met nuwe woorde en alternatiewe stories te begin dink:

- 1 Wie moet besluit wat siekte en heling is?
- 2 Wat is die verhouding tussen siekte en heling?
- 3 Dien die huidige verstaan van siekte en heling enige doel? Het dit enige voordeel? Watter verlies is daar by mense ten opsigte van die huidige manier van verstaan van siekte en heling?
- 4 Wat is die kennis en taalsisteme wat gebruik word om siekte en heling te omskryf? Watter sisteme is normatief, en waarom?
- 5 Watter sisteme word as ongeldig beskou, en waarom word dit so beskou?
- 6 Wie se perspektiewe oor siekte en heling word totaal geïgnoreer?
- 7 Komplimenteer die verskillende diskoerse oor heling mekaar, of is daar konflik? Wat is die natuur van die konflik of raakpunte?
- 8 Watter ingesteldheid en verstaan word tydens siekte en heling ten opsigte van oorsaak, gevolg, verantwoordelikheid en God aanvaar? Is daar verskillende maniere waarop siekte en heling binne verskillende situasies verstaan word?
- 9 Wat moet die verhouding tussen dié wat siek is, en die sisteme van heling of genesers wees?
- 10 Watter perspektief bied die Christelike denkraamwerk binne die huidige wêreld? Watter faktore, insigte perspektiewe en inligting moet in berekening gebring word?
- 11 Verstaan Christene siekte te eng, te algemeen en te vereenvoudig?
- 12 Verstaan Christene heling in terme van gemeenskappe of in terme van individue?
- 13 Is die reaksie van Christene sensitief vir God se doel en werk ten opsigte van alle mense? Hoe is dit in pas met ander terapeutiese

sisteme se verstaan?

14 Help ons verskillende maniere van verstaan mense, of beskadig dit hulle? Hoe weet ons dit? Hoe kan ons dit uitvind?

15 Watter uitwerking het konflik en mag op denksisteme van heling en siekte?

16 Watter waardes en magsverhoudings word bevestig of ontken deur spesifieke perspektiewe op siekte en heling en die praktyke waarmee dit geassosieer word?

Daar is geen maklike en vinnige antwoorde op hierdie vrae nie. Dit is nie net 'n wyer lens om na heling te kyk nie, maar nooi my as navorser uit om na meer stemme te luister. In aansluiting by narratiewe navorsing bied dit 'n alternatiewe manier van soeke na antwoorde.

2.3 Heling of genesing?

In die bespreking oor diskoerse van heling kom die twee terme **heling** en **genesing** na vore. Ek meen dat die twee terme nie wissel terme is nie. Om diskoerse van heling te verstaan, is dit nodig om die twee terme van mekaar te onderskei.

Ek sluit ten nouste by Wildwood (1997:5) aan wat aandui dat heling nie noodwendig die verdwyning van fisiese simptome is nie. Mense kan byvoorbeeld siek wees, maar heling ervaar. Heling kan onder andere die herontdekking van die kosbaarheid van lewe wees, te midde van kroniese siekte, soos byvoorbeeld kanker (Wildwood, 1997:5). Ek verstaan heling as die manier van dink oor siekte waar daar nie sprake van kitsoplossings is nie. Ek wonder of huidige wêreldbeelde nie nog in die paradigma van genesing vasgevang is nie. Willis (2000:357) ondersteun die gedagte dat daar 'n paradigmatruif van genesing na heling gemaak moet word. Ek het Willis (2000:357) se standpunt getabuleer om die onderskeid aan te toon:

Genesing

Fokus op 'n liggaamsdeel
Die afwesigheid van siekte
Genesing van die liggaam

Heling

Fokus op die mens as geheel
Ervaring van heelheid tydens siekte
Heelwording by die mens as geheel

Die betekenis van heling is wyer as dié van genesing. Neem as voorbeeld 'n kind wat deur gesinsgeweld fisiese en emosionele wonde opgedoen het. Wanneer die kind die hospitaal verlaat met verbande en steke wat die wonde toemaak, word die kind as genees beskou. Die dieper vraag oor die gesinsdinamika wat nog onveranderd voortgaan, handel oor heling. Die kind kan dus genees wees, maar het nog nie heling ervaar nie. Dieselfde met 'n volwassene wat 'n hartomleiding ondergaan het en daarna by die huis voortgaan met rook en 'n ongesonde lewenswyse (Willis, 2000:358).

Henry Nouwen (1979) maak van die metafoor *Wounded Healer* gebruik waarin hy betoog dat ons deur ons gebrokenheid, ten spyte van eie siekte, 'n bron van genesing vir ander kan word. In my eie verwysing dink ek aan gebrokenheid as vertrekpunt, en nie genesing nie.

Ek kies die woord **heling** omdat genesing te veel met selfhelpgidse, die fokus op selfgenesing, die onderskeid tussen geestelike genesing, geloofsgenesing en liggaamlike genesing geassosieer word. Genesing word ook sterk met voorwaardes en reëls geassosieer, soos byvoorbeeld die nakoming van 'n spesifieke wêreldbeeld as oplossing. Genesing dui vir my ook te veel op die ongesonde vertrekpunt wat veronderstel dat ons gesond kan wees nadat ons sekere reëls nagekom het. Genesing het ook vir my te veel te make met illusie en valse verwagting. Genesing tref 'n onderskeid tussen dié wat verstaan wat reëls is en dié wat nog moet leer. Hierdie woord wat vir soveel iets is wat verstaan en nagejaag moet word, is vir my eerder 'n woord wat as metafoor van selfvernietiging dien.

Die verhaal wat Yancy (1990:16) van Claudia vertel, bevestig die idee dat mense met vooropgestelde idees oor genesing dink. Claudia was met limfklier kanker in die hospitaal. Hierdie verhaal bevestig ook dat die maniere van dink oor siekte 'n uitwerking op die siek persoon het, veral ten opsigte van genesing. Claudia het gehoop dat die Christene wat haar besoek, haar moed en hoop sou inpraat. Die stemme wat haar besoek het, het egter meer onsekerheid as hoop gebring.

Die diaken van haar kerk het haar daarop gewys dat God besig was om haar iets te leer en dat sy iets verkeerd gedoen het waarvoor God ontevrede was. 'n Volgende besoeker het haarself as iemand gesien wat siek mense moes opbeur, en telkens as Claudia oor haar siekte wou praat, het die dame dit weggepraat, of met lofliedere doodgesing. 'n Volgende dame het Claudia besoek en haar meegedeel dat siekte nooit God se wil is nie, maar dat dit die duiwel is wat mense siek maak. Sy het Claudia aangemoedig om aan die belofte van genesing vas te hou en oorwinning moes eis. Verder het sy Claudia ingelig dat sy net haar geloof moes versterk om genesing te kry.

Die volgende paar dae het Claudia met uitputtende gevolge probeer om haar geloof op só 'n vlak te kry dat sy gesond kon word. Sy het later moed opgegee. 'n Volgende dame het 'n paar boeke saamgebring wat aangetoon het dat Claudia net moes leer om God vir die siekte en pyn te prys. Claudia se gedagtes het egter drogbeelde van God begin skep, en sy het ervaar dat God vreugde daarin vind om mense te laat swaarkry.

Claudia se pastoor het opgedaag en haar meegedeel dat sy op 'n heilige missie is en dat God 'n baie spesifieke plan vir haar lewe het. Hy het haar meegedeel dat God haar uitgekies het om swaar te kry, en dat Hy haar daarvoor sou beloon. Yancy (1990:18) vertel hoe die besoekers Claudia met hul veralgemenings oor siekte en genesing verwar het.

As ek voortaan in die navorsing die twee begrippe gebruik, is dit dus nie as wisselterm of kontrasterende terme nie, maar as begrippe met verskillende betekenis. Ek het ook nie iets teen genesing nie, want genesing vind wel plaas, maar ek is meer in heling geïntereesed.

<i>Heling</i>	<i>Genesing</i>
Geen kitsoplossing nie, maar 'n proses	Soeke na 'n kitsoplossing
'n Manier van dink oor siekte/toestand	Ontslae raak van siekte/toestand
Wêreldbeeld nie voorwaarde vir heling nie	Wêreldbeeld nodig vir genesing
Gebrokenheid as vertrekpunt	Gesondwees as vertrekpunt
Fokus op die mens as geheel	Fokus op 'n liggaamsdeel
Ervaring van heelheid tydens siekte	Afwesigheid van siekte
Heling van die mens as geheel	Genesing van die liggaam

Ek maak die keuse om heling na te vors. Dit is egter so dat daar min bronne oor die tema van heling is, en uiteraard moes ek na bronne wat met genesing te make het, verwys.

2.4 Gevolgtrekking

- Daar is 'n verskil tussen genesing en heling.
- Daar is navorsing oor genesing en siekte gedoen en die tema word deur 'n wye veld van diskoerse gedek.
- Navorsing tot op hede is op verskillende areas soos die teologie, die medisyne en alternatiewe benaderings gedoen.
- Daar is verskillende stemme oor genesing.
- Daar is min stemme oor heling.
- Daar is van die vroegste tye af na antwoorde op genesing en siekte gesoek.
- Daar is alternatiewe stemme wat waardevol vir die pastoraal terapeutiese situasie kan wees.

- Daar is ruimte vir navorsing oor die stemme van heling.
- Navorsing oor heling is nie binne die narratiewe denkraamwerk gedoen nie.

2.5 Doelstelling

- Om op die verskillende stemme van heling te fokus om daarmee die tema van heling in ons tyd te verstaan.
- Om na alternatiewe verhale op die norm te soek en/of alternatiewe binne die norm te hoor.
- Om die stories in gesprek met die geskrewe bronne te bring.
- Om oor mense se verstaan van God binne heling te wonder.
- Om na mense se ervaring van heling te luister.
- Om myself binne die narratiewe navorsingsmodel te posisioneer.

3 Praktiese teologie

Viau vertel in sy boek *Practical Theology* (1999) se inleiding die verhaal van sy besoek aan die Louvre museum in Parys. Wat sy aandag in die museum getrek het, was die Assiriese beelde. Een van die beelde was 'n groot bul, wat blykbaar in antieke tye voor die tempel sou staan. Wat merkwaardig van die bul was, was die grootsheid en die simboliek wat dit uitgebeeld het. Tog was daar iets aan die bul wat Viau onrustig gelaat het. Nadat hy 'n paar maal rondom die bul geloop het, het hy agtergekom wat die onrustigheid veroorsaak het: die bul het vyf bene gehad. Van voor af het die bul soos enige ander bul gelyk, maar nadat hy 'n paar maal rondom die bul geloop het, kon hy eers later die vyfde been raaksien.

Een ding wat wel met Viau gebeur het, was dat die bul dadelik sy verbeelding aangegryp het. So beweer Viau moet dit ook met die praktiese teologie wees - nie dat dit vyf bene moet hê nie – maar dat dit 'n mens laat

wonder. Dit moet die verbeelding aangryp en iets misterieus in die mens. losmaak Wanneer die verbeelding en die mistieke gevoel mekaar ontmoet, maak dit 'n religieuse ervaring los.

Daarom wonder ek oor praktiese teologie en waarom daar so baie teorieë is. Daar is vir my 'n spanning tussen praktiese teologie en teorieë oor praktiese teologie. Müller (1996:1) en Browning (1991:7) hanteer die spanning deur van 'n geïntegreerde sirkulêre model gebruik te maak, wat verklaar word as die heen en weer beweeg tussen teorie en praktyk. Dit word omskryf as prakties-teologiese wysheid wat 'n integrasie van teorie en praktyk is.

Teorie begrens die unieke uitkoms en wil dit amper binne 'n beheerde atmosfeer plaas. Reeds gevestigde teorie oor praktiese teologie moet bevraagteken word. Viau (1999:9) gee die volgende redes. Die mens se brein is lui en wil vinnig gevolgtrekkings maak. Opvoeding is soms rigied en laat geen ruimte vir ontwikkelende denke nie, en dan laastens word vorige teorieë soms as prestige teorieë hanteer.

Wat is 'n teorie? Wat is 'n konsep? Wie bepaal wanneer teologie prakties is en wie nie? Wie bepaal wanneer praktiese teologie legitiem is? Wie gee sin aan interpretasie? (Foucault, 1972:6). Hierdie vrae neem my verder op die verbeeldingstog oor praktiese teologie. Nuuskierigheid wat eie aan die narratiewe benadering is, stimuleer my om na dit te soek wat my nuuskierig en/of ongemaklik oor heling laat voel. Dit moet eerder op die vlak van kreatiewe wetenskap lê. Navorsers is legkaartbouers (Polkinghorne, 1983:3). Kreatiwiteit en verbeelding is nodig om die legkaart te bou. Elke stukkie wat inmekaar pas, vorm deel van die navorsingsproses.

Dit kan selfs gebeur dat ons soveel teorie oor die bul wil bespreek dat die misterie nie werklik verstaan word nie. Dit is ook hier in die bespreking van praktiese teologie nodig om van subjektiwiteit melding te maak Dit is nodig om

standpunt in te neem teen 'n egosentriese interpretasie van subjektiwiteit (Heitink, 1999:264). Die rede is dat enige mens wat subjektief is, steeds in 'n verhouding met ander mense staan. Daarom moet subjektiwiteit binne die verhoudings verstaan word waarbinne ek as navorser beweeg, en wat deel van my eie sosiale konstruksie uitmaak. 'n Deel van dié subjektiwiteit van die navorsing, en veral die praktiese teologie, is dat dit 'n deel uitmaak van mense wat bevoorreg is. Daarom wonder ek hoe iemand wat minderbevoorreg is, praktiese teologie hier sou beskryf. Hoe sou iemand binne 'n ander kultuur of sosio-ekonomiese agtergrond praktiese teologie beskryf? As hierdie tipe vrae nie gevra word nie, kan ek as navorser vinnig in my eie voorveronderstellings van die praktiese teologie vasval.

'n Goeie voorbeeld van kondisionering en voorveronderstellings is die hoeveelheid woorde wat deur navorsers aangedui word om die praktyk van teologie te beskryf: praktiese denke, praktiese wysheid, phronesis, praxis, dialoog, gesprek en kommunikasie. Het die tradisie van die praktiese teologie ons nie meer verwar as wat dit sin gegee het nie? Het die definisies nie ook 'n spesiale status aan 'n spesifieke persoon of groep verleen nie? Is dit nie juis al die beskrywings wat unieke uitkomst inhibeer nie?

"The foundationalist impulse resulted in a parallel and equally destructive retreat of theology into the ivory tower. Captivated by the spell of science, modern theologians - whether liberal or conservative - believed that they could emancipate the theological enterprise from the competing confessional churches and discover the one, true ecumenical theology. As a consequence, theology became a discipline within the academy, which required that the theologian park personal faith outside the door of the theological laboratory. In this manner, theology shed its older identity as people of faith "seeking understanding" and became the enterprise of the skilled specialist who approaches the endeavor as a neutral observer" (Grenz, 2000:300).

Grenz (2000:301) stel 'n *Nonfoundational Theology* voor, wat die narratiewe strukture van die menslike bestaan ernstig opneem. In die middel van die *Foundational Practical Theology* en die *Nonfoundational Practical Theology* word die *Post Foundational Practical Theology* deur Müller (2004:297) beskryf. Ek maak nie 'n keuse tussen die tipes teologieë nie, maar ek gebruik elke benadering se teorie as deel van my verstaansproses.

Post Foundationalist Practical Theology wat Müller (2004:301-304) voorstel, bied sewe bewegings wat raakpunte met die navorsingsmodel wat ek kies, het (*Fiction Writing as Metaphor* – Müller et. al., 2001):

- 1 'n Spesifieke konteks soos byvoorbeeld heling word beskryf. Onderhoude word met ten minste tien persone wat in die spesifieke veld werksaam is, gevoer. Die interpretasie van die onderhoude vind op 'n sosiaal-konstruksionistiese wyse plaas.
- 2 Ervaring van 'n tema word binne konteks gehoor en beskryf. Dit sluit onderhoude met mense in wat die tema van verskillende kante beskryf.
- 3 Interpretasies van ervarings word gemaak, beskryf, en samewerking met medenavorsers word ontwikkel. Hier word na betekenis geluister wat die medenavorsers aan die ervarings heg.
- 4 Literatuur wat 'n beskrywing aan die ervaring van 'n spesifieke saak gee, word bestudeer. Hier word diskoersanalise gedoen.
- 5 Refleksie op die godsdienstige en geestelike aspekte vind plaas, veral dit wat op die verstaan en ervaring van God se teenwoordigheid dui. Die vyfde beweging vind ook binne die sosiaal konstruksionistiese proses plaas.
- 6 Literatuurstudie word gebruik om 'n grondige beskrywing van die ervaring te gee. Literatuurstudie, onderhoude met kundiges uit verskillende dissiplines en fokusgroepe word hier gebruik.

- 7 Alternatiewe interpretasies “*that point beyond the local*” (Müller. 2004:304) word ontwikkel. Hier moet die verskillende stories in die navorsing in ‘n nuwe storie van begrip ontwikkel, veral om negatiewe diskoerse te dekonstrueer.

Daarom moet ons dit waarmee ons so bekend geraak het, bevraagteken (Foucault, 1972:22). Dreyer (1998:14) steun ook die gedagte dat daar 'n verandering in die praktiese teologie, en die uitwerking wat dit op navorsing binne die praktiese teologie het, plaasgevind het: "*The result was an 'empirical turn' in practical theology: the adoption of social scientific methods to carry out empirical research...*".

In hierdie navorsing wil ek nie by die keuse van die regte woord en/of 'n beskrywing van wat die praktiese teologie in wese is, betrokke raak nie. Die verhaal van Viau veronderstel dat daar vanuit verskillende hoeke na die bul gekyk moet word, voordat daar werklik begryp kan word wat die simboliek agter die bul is. Daarom is dit noodsaaklik dat praktiese teologie nie eensydig verstaan moet word nie.

Die beskrywing van praktiese teologie is ook nie so eenvoudig nie, dit hou verband met die spanning tussen diskoers en belewenisse. Elke navorsers sal die praktiese teologie vanuit 'n eie diskoers en belewenis beskryf. Ek kies in hierdie navorsing om te wonder hoe dit sou wees indien die praktiese teologie holisties verstaan word. Ek vind aansluiting by Browning (1991:IX) dat die teologie 'n praktiese dissipline is. Wat is die sin van teologie? Watter sin maak die teologie as dit nie prakties is nie? Waar moet die teologie prakties raak? Wat het ons nodig om oor heling te weet, sodat ons verbeelding geprikkel kan word?

Daarom verkies ek om binne die praktiese teologie met metafore soos verbeelding, die nuwetende posisie, storie-ontwikkeling, sosiale konstruksie,

unieke uitkomst te werk wat alles metafore van die narratiewe benadering is. En saam met die gebruik van hierdie metafore die navorsingsverhaal te ontwikkel.

Soos Viau (1999) se belewenis en vrae oor die bul in die Louvre gegroei het totdat hy sy onrustigheid begryp het, moet ons ook in die praktiese teologie groei totdat ons 'n spesifieke vraagstuk begryp. Dit kry mens wanneer daar vanuit verskillende hoeke op 'n spesifieke vraagstuk gefokus, en genoeg ruimte vir die verbeelding gelaat word. Dit laat die ruimte om binne die praktiese teologie narratief te werk te gaan deur geleentheid vir storie-ontwikkeling en die soeke na unieke uitkomst te gee.

As deel van die verstaansproses maak ek van metgeselle gebruik om saam met my om die bul te loop. Die metgeselle is mense - vanuit verskeie realiteite - wat hulle eie, persoonlike verhale in hoofstuk twee vertel. Die doel is om ware stories te gebruik om iets van die diskoers van heling te hoor. 'n Volgende metgesel is die geskrewe en mondelinge bronne in hoofstuk drie waarmee saamgeleef word om die verstaansproses vanuit 'n teologiese realiteit te belig. Metgeselle vanuit die alternatiewe terapie sal in hoofstuk vier lig op 'n alternatiewe diskoers werp.

4 'n Narratiewe benadering

Ek sluit by Müller (2000:1) aan om misverstande oor die narratief of verhalende paradigma uit die weg te ruim. Die eerste misverstand wat uit die weg geruim moet word is dat die verhalende benadering net om stories gaan. Hier word veral aan kampvuurstories gedink. Die narratiewe benadering gaan oor meer as stories. Hierdie misverstand veroorsaak dat mense die narratiewe benadering as te eenvoudig ag. Die tweede persepsie oor die narratiewe benadering is dat dit slegs vir letterkundiges bedoel is. Hierdie misverstand maak mense moedeloos, omdat hulle nie lus is vir verhaalanalises nie.

Giles (1997:26) maak die opmerking dat ons in die voortgaande stories van ons gemeenskap of gemeenskappe gebore word. Die uitwerking wat die gemeenskap se storie op my as navorser het, kan en mag ek nie buite rekening laat nie. “Werk ‘n mens verhalend, besef jy ook toenemend dat jyself volkome deel is van dit wat jy probeer aanbied” (Müller, 2000:2). Iemand wat ‘n storie vertel, maak iets van die self bekend (Polkinghorne, 1988:167).

Die mens is elke dag besig om stories te leef en te konstrueer. Dit is nie net die individu wat die storie alleen konstrueer nie, maar die samelewing wat saam waarde en betekenis daaraan heg. Die mens is nie net besig om stories uit te leef en te konstrueer nie, maar om in terme van stories te dink (Freedman & Combs, 1996:18; Polkinghorne, 1988:13). Die storie wat geleef, gedink en gekonstrueer word, word ook beleef. Elke persoon se ervaring van die lewe is ingebed in ‘n netwerk wat iets van die persoon se lewensverhaal of lewenstorie vertel. Voorbeelde van narratiewe sluit persoonlike en sosiale geskiedenis, mites, feëverhale en die alledaagse stories in wat ons verduidelik om ons of andere se aksies te verstaan (Polkinghorne, 1988:1).

‘n Storie help mense om tot begrip te kom. Freedman en Combs (1996:1) beklemtoon die feit dat die konstruksie van ‘n storie deeglik verstaan moet word. Stories vertel nie bloot die lewensverhaal nie, dit help ons ook om ons lewens te organiseer. Dit help ons om sin aan ons bestaan te gee. Stories is ook ‘n aanbieding, waarmee die verteller iets van die self bekend maak. Hierdie bekendstelling word in verskillende episodes aangebied.

Ons moet die narratiewe benadering binne die postmoderne denkraamwerk verstaan. Janse van Rensburg (2000:1) dui daarop dat die pastor in die moderne era as ekspert optree, en in die postmoderne era sal die kliënt as die ekspert optree. Die narratiewe benadering word veral daardeur gekenmerk dat daar nie iets soos objektiwiteit is nie, maar dat betekenis deur die sosiale konstruksie geskep word. Onderliggend aan die metafoer is dat daar nie

iets soos universele, objektiewe kennis is nie.

Die mens konstrueer realiteite, kennis of waardesisteme deur middel van taal. Ons konstrueer kennis en betekenis deur 'n taalspel te ontwikkel. Hierdie taalspel kan as narratiewe verstaan word. Dit sien ons by kinders op 'n baie jong ouderdom. Kinders ontwikkel vroeg in hulle lewe die vaardigheid en behoefte om uitdrukking aan hulle daaglikse betekenis deur middel van spel te gee. Navorsing in ontwikkelingsielkunde toon dat kinders 'n narratiewe taal aanleer (Oscar & Paulo, 1999:1180).

Binne die narratiewe benadering word met metafore soos alternatiewe, unieke uitkomst en verandering gewerk. *“Change occurs by exploring how language is used to construct and maintain problems”* (Etchison, 2000:61). Die klem word onder andere op die idee geplaas dat probleme se oorsprong in sosiaal, kultureel en politieke kontekste gevind kan word (Etchison, 2000:61). Om tot 'n dieper begrip te kom, is dit nodig om probleme binne die konteks waarbinne dit gewortel is, te verstaan.

Müller (1996:97) stel voor dat wanneer daar oor 'n model vir narratiewe benadering gepraat word, daar nie in terme van 'n liniêre model gedink moet word nie. Daar word voorgestel dat die sosiale konstruksie van verskeie modelle tot een werkbare pastorale model geïntegreer moet word. Daar word gebruik gemaak van prosedures wat 'n aantal tegnieke insluit (Müller, 1996:98, Etchison, 2000:62). Etchison (2000:62) beskryf dit soos volg:

“Techniques included externalization (speaking of the problem as separate from the individual), relative influence questioning (exploring the influence of the problem in the individual and the individual on the problem), identifying unique outcomes and unique accounts (identifying times when there were exceptions to the problem), bringing forth unique redescriptions (attaching new meaning to behavior),...”

Hewson (1991:5) toon aan dat mense selektief onthou, en dat die onthou normaalweg deur die dominante storie gelei word. Die klem word dan op dekonstruksie as nog 'n gereedskapstuk geplaas wat binne die narratiewe benadering gebruik kan word. Watter waarde het hierdie gereedskapstukke? Is dit wat narratief behels, om 'n paar gereedskapstukke op te neem en navorsing te doen? Indien hierdie gereedskapstukke verkeerd aangewend word, kan dit meer skade as goed doen.

Die niewetende posisie moet ingeneem word en die vrae wat die navorsers vra, speel 'n belangrike rol. Die volgende moet in gedagte gehou word wanneer die gereedskapstukke gebruik word (Freedman & Combs, 1996:22):

- Realiteite word sosiaal gekonstrueer.
- Realiteite kom deur taal tot uitdrukking.
- Realiteite word deur narratief georganiseer en in stand gehou.
- Daar is geen essensiële waarhede nie.

Freedman en Combs (1996:40) brei hierop uit en gee die volgende vrae as riglyne wanneer binne die narratiewe benadering gewerk word:

- 1 Vra ons vir beskrywings van meer as een realiteit?
- 2 Luister ons op so 'n manier dat ons verstaan hoe die persoon se belewenis van sy/haar realiteit sosiaal gekonstrueer is?
- 3 Wie se taal word hier bevoordeel? Probeer ons werklik om die persoon na wie ons luister se linguistiese beskrywings te verstaan? As ek iets in my eie taal beskryf, waarom doen ek dit? Wat is die uitwerking van die verskillende taalbeskrywings wat voorkom?
- 4 Wat is die stories wat die probleem van die persone ondersteun? Is daar dominante stories wat die persoon en/of persone onderdruk of beperk? Watter stories van marginalisering word gehoor? Gee die

gesprekke aanleiding tot idees van ander gemarginaliseerde stories?

- 5 Fokus ons op betekenis eerder as op feite?
- 6 Is ons besig om mense te evalueer, of nooi ons mense uit om sake self te evalueer?
- 7 Is ons besig om opinies vanuit ons eie persoonlike belewenis te verstaan? Is ons deursigtig oor ons konteks, waardes en intensies, sodat ons eie opinies deur die mense getoets kan word wat deel van ander persone uitmaak?

Die rede hiervoor is dat vrae gevra word "*to generate experience rather than to gather information*" (Freedman & Combs, 1996:113). Dit plaas die klem weer eens op die belangrikheid van die sosiale konstruksie wat geskep word.

Die narratiewe benadering verskil van ander benaderings. Die narratiewe benadering wil ook die magspel wat in tradisionele benaderings aanwesig is, ontbloot. Ek kies die posisie van die "nuuskierige leerder" (Semmler & Williams, 2000:52) of die "*nonexpert*" (Walsh, 1998:332).

5 Narratiewe navorsing

5.1 Posisionering en begrening

"No single study can fully adress a topic that is as immense as postmodern culture...(Morris, 1998:11).

"An implication of recognizing our positions as researchers is to recognize that we are also included in the research context" (Mcclintock et al., 2003:726). As eerste beweging in die narratiewe navorsingsproses wil ek myself posisioneer. 'n Deel van die posisionering is om op die wetenskaplike paradigma waarbinne ek myself posisioneer, te fokus, en te besluit waarom ek myself binne die paradigma posisioneer.

Omdat ek subjektief by die navorsing betrokke is, kies ek beskrywende narratiewe navorsing (Polkinghorne, 1988:161). Die doel daarmee is om 'n beskrywing van die individu, sowel as groepe se interpretasies van diskoerse oor heling te gee. Die beskrywing sal vanuit my eie subjektiewe betrokkenheid by die tema plaasvind, deur van die opeenvolgende gebeurtenisse in mense se lewens wat vir hulle betekenis gee, gebruik te maak. Ek kies ook om kwalitatief te werk te gaan en deeglik na elke stem te luister.

In my navorsing kies ek om diskoerse van heling na te vors. Ek maak van tematiese navorsing gebruik wat na die verduideliking van gebeurtenisse en die beskrywing van prosesse soek (Rubin & Rubin, 1995:29). Hierdie prosesse is die verstaan of diskoers wat deur mense aan heling geheg word. Pattison (1989:35) toon aan dat hierdie prosesse van verstaan met waarde en betekenis gelaai is, omdat dit binne 'n spesifieke konteks plaasvind. Ek is oor die betekenis en waarde nuuskierig, en wil dit navors.

In positivistiese navorsing word dit 'n navorsingsvraag genoem. Normaalweg is dit die eerste fase van die navorsing waar die navorser 'n vraag moet formuleer, en waarvoor daar 'n antwoord gesoek moet word (Fox, 1999:189). Fox (1999:190) is nie ten gunste van 'n navorsingsvraag wat bloot in die begin geformuleer word nie, en maak die volgende opmerking: "*A research question would only emerge after a considerable period spent familiarizing oneself with the local issues*". Dit het my 'n geruime tyd geneem om my navorsingsvraag te formuleer.

Die navorsingsvraag van my studie handel oor die diskoerse van heling, met spesifieke verwysing na die waarde en betekenis wat binne 'n spesifieke konteks daaraan geheg word. Ek wonder oor vroeë soos watter waarde en betekenis mense aan heling heg, watter diskoerse die hoofstroomdiskoerse is, en hoe helend hierdie diskoerse is.

Die volgende vraag is hoe ek dit gaan doen. Ek maak gebruik van die stemme van mense as bronne, geskrewe bronne, kundige stemme op die vakgebied van heling vanuit die teologie, die sielkunde en die mediese wetenskap. As alternatief op die stemme van bogenoemde bespreek ek ook die teorieë van alternatiewe terapieë. Ek vind aansluiting by Fox (1999:197) wat voorstel dat navorsing daarop gemik moet wees om soveel moontlik perspektiewe te hoor, en om te aanvaar dat enige navorsing slegs die storie van 'n gegewe navorsingsproses vertel. Navorsing beskryf 'n gegewe realiteit van 'n spesifieke tyd en/of proses wat deur 'n gegewe navorser of navorsers gedoen is.

Geen navorsing kan egter 'n tema volledig navors of beskryf nie. Hierdie navorsing kon daarom nie daarin slaag om 'n volledige navorsing oor die tema van heling te wees nie. Enige navorser het blindekolle wat veroorsaak dat inligting, diskoerse, verhale en interpretasies uitgelaat word.

5.2 Van speurder na swerwer

"The ethos of modernism is typified in the consulting detective Sherlock Holmes...always ready to be astounded by the latest discovery. The icon of the postmodern is not western at all...It is the nomad. The nomad does not put down roots, or manipulate her environment to suit her needs and wishes. She does not seek control, she takes what is on offer, assimilates it, and moves on" (Fox, 1999:7).

Die filosofiese wortels van narratiewe navorsing lê binne die postmoderne, sosiale konstruksionistiese konsepte opgesluit (Semmler & Williams, 2000:52; Freedman & Combs, 1996:1; Müller, 1996:54). Blyler (1996) het 'n bydrae tot die verstaan van die ontwikkeling van narratiewe navorsing gelewer. In die artikel "*Narrative and research in professional communication*" word aangetoon dat die narratiewe diskoers 'n groot invloed op die verstaan van navorsingsmetodologie

gehad het en steeds het (Blyler, 1996:330). Die volgende voorbeelde word genoem:

- Navorsers het agtergekom dat baie van die inligting in die vorm van verhale was, en dat die navorser eintlik die verteller van die verhaal is.
- Verskeie dissiplines soos die sosiologie, antropologie en opvoedkunde het navorsingsmetodologie deur die lens van die narratiewe diskoers begin sien.
- Die narratiewe diskoers is altyd verstaan as die wyse waarop data opgeskryf word. 'n Radikale verandering het plaasgevind toe die narratiewe diskoers en die hermeneutiek iewers ontmoet het. Navorsers het in terme van: "*understanding of understandings*" en "*something is happening to the way we think about the way we think*" begin dink (Blyler, 1996:333).

Narratiewe navorsing is navorsing saam met mense, en nie oor mense nie (Mcclintock et al., 2003:715-731). Mense word by navorsing betrek. "*...we would choose not to use language such as 'research objects, or 'research population', but rather refer to them as research participants or co-researchers*" (Müller et al., 2001:2). Die navorser word deel van die navorsing en staan nie meer op die kantlyn as 'n objektiewe navorser nie. "*Researching with people allows this 'self development' role to be acknowledged*" (Mcclintock et al., 2003:716).

5.3 Metodologie

Polkinghorne (1983:4) verduidelik dat daar twee moontlikhede is waarvolgens navorsingsmetodologie kan plaasvind, naamlik voorskriftelik of beskrywend. Voorskriftelike metodologie het te make met die vaslegging van standaarde wat deur die navorser gevolg moet word. Polkinghorne (1983:4)

gaan verder deur nie een van die twee metodes as absoluut te kies nie. Inteendeel, hy is meer geïnteresseerd in die konstruering van metodes wat die bes moontlike antwoorde op die menslike aksies en skeppinge kan gee.

Die doel van narratiewe navorsing is belangrik. *“It should be stressed here, and again, however, that whether we want to push to discover the true account depends on our research purpose”* (Phillips, 1994:19). Een moontlikheid is om die bestaande verhale, soos wat dit deur groepe en individue verstaan word, te beskryf. ‘n Ander moontlikheid is om deur middel van narratiewe te verduidelik **waarom** sekere insidente plaasgevind het (Polkinghorne, 1988:161).

Dit is vir my belangrik om aan te sluit by wat vroeër gesê is. Müller et. al., (2001:5) gebruik die Polaroid-metafoor van Lamot om ontwikkeling te illustreer. So ontwikkel die navorsing ook stadig maar seker, totdat die prent vorm aanneem en duideliker word. Selfs nadat die navorsing klaar is, sal daar steeds ontwikkeling plaasvind. Ek steun die gedagte van Polkinghorne (1988:164) om eerder ‘n oper konteks te skep waarbinne die vertellers, meer beheer het oor wat vertel word, en hoe dit interpreteer word. ‘n Deel van die metode is om onderhoude te voer, nie deur vraagstelling nie, maar eerder deur verhale soos mense dit wil vertel.

Ek vind aansluiting by Müller et al (2001) en McClintock et al. (2003:727) wat ‘n gedeelde verantwoordelikheid in navorsing voorstel. Die verantwoordelikheid word tussen die navorser en die medenavorsers gedeel. Die uitdaging is nie om van een navorsingsparadigma na ‘n ander te beweeg nie, maar om weerstand teen stagnasie binne een navorsingsmetode te bied (Polkinghorne, 1983:9). Ek sluit aan by McClintock et al. (2003:716) wat die keuse maak om saam met mense navorsing te doen:

“The word ‘with’, in researching with people, emphasizes an endeavour to involve people in research...We need to include ourselves, as people, in

any research...we cannot step outside of our own understandings,actions and interests. Further, research offers a means by which we can reflect on, and change, our own understandings. Researching with people allows this 'self-development' role to be acknowledged. Researching with people is substantially different from researching on people...it aims to work with people on issues of concern".

Om narratiewe navorsing saam met mense te doen, het ook die volgende voordele (Fox, 1999:186):

- Dit bring mense met 'n verskeidenheid van kundigheid bymekaar.
- Navorsing raak deursigtig, omdat die inligting en navorsingsproses deur medenavorsers hanteer word.
- Die kwaliteit van die navorsing word verhoog, omdat daar groter insae in die proses is.

Dit is 'n groot avontuur om op hierdie manier navorsing te doen (Rubin & Rubin, 1995:1). Dit open ruimtes vir 'n beter begrip van die wyse waarop mense hulle eie leefwêreld beleef en verstaan.

Dieselfde uitwerking word verkry deur kwalitatiewe navorsing wat heeltemal van die positivistiese navorsingswyse verskil. "*A key dissimilarity is that qualitative interviews are a tool of research, an intentional way of learning about people's feelings, thoughts and experiences*" (Rubin & Rubin, 1995:1). Müller en Schoeman (2004:12) verleen 'n verdere dimensie aan die verstaan van die verskille tussen kwantitatief, kwalitatief en narratiewe navorsing. Ek bespreek die onderskeid kortliks.

Die kenmerke van kwantitatiewe navorsing is onder andere die klem wat op getalle en die waardes van veranderlikes geplaas word. Menslike gedrag word dan ten opsigte van die verskillende veranderlikes beskryf. Die doel

hiervan is om menslike gedrag te voorspel. Die persone oor wie navorsing gedoen word, word as die buitelanders gesien. Die persone wat nagevors word, het geen of weinig insae in die navorsing nie. Kwalitatiewe navorsing werk vanuit die veronderstelling dat die navorser in die binnekring beweeg (*'insider perspective'*). Die doel is om te beskryf en te verstaan.

Narratiewe navorsing word deur Müller en Schoeman (2004) beskryf as deelnemende aksienavorsing. Die persone oor wie die navorsing gedoen word, word deel van die navorsingsproses gemaak. Hier is meer sprake van interaksie tussen navorser en nagevorsde.

Phillips (1994) spreek kritiek teen veral die betroubaarheid van die narratiewe navorsingsmetode uit. Onder andere word gevra wat die uitvloeisel van narratiewe navorsing is. Is die stories nie net stories nie? Watter stories is die korrekte stories? Is die stories noodwendig waar, of is dit leuens? Wat is die doel van narratiewe navorsing? Polkinghorne (1988:161) sluit hierby aan en vra:

- 1 *"If one accepts the significance of narrative in the construction of human experience, how does one approach the study of human beings?"*
- 2 *"What do the results of these studies look like, and of what use are they?"*

Dit laat die vraag ontstaan wat narratiewe navorsing geldig maak. Die doel van narratiewe navorsing is nie om verandering te bring nie, maar om na stories te luister, en self by die stories ingetrek te word (Müller et al., 2001:65), asook om die stories wat nie normaalweg vertel word nie, te laat hoor.

5.3.1 Die geldigheid van navorsing

Rubin en Rubin (1995:85) onderskei tussen kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsingsmetodes se geldigheid: Wanneer twee navorsers kwantitatiewe navorsing doen, behoort die twee navorsers aan die einde van die navorsing by min of meer dieselfde gevolgtrekking uit te kom. Dit is nie moontlik om dieselfde toets met kwalitatiewe navorsing te doen nie. *"Instead, researchers judge the credibility of qualitative work by its transparency, consistency-coherence and communicability..."* (Rubin & Rubin, 1995:85).

5.3.1.1 "Transparency"

Hierdie term beteken dat die leser van 'n kwalitatiewe navorsingsverslag die basiese proses van hoe die inligting versamel is, kan sien. Navorsing wat deursigtig is, laat die leser toe om die sterk, sowel as die swak punte van die navorsing raak te sien, daarom moet al die prosesnotas in aanmerking geneem word as die navorsing op skrif gestel word. Selfs die keuses wat deur die navorser of medenavorsers gemaak word, moet gedokumenteer word.

5.3.1.2 "Consistency-coherence"

Die doel van kwalitatiewe navorsing is nie om die onkonstandhede te illumineer nie, maar om noukeurig aandag daaraan te skenk. As van die gevallestudies/verhale verskillende stories oor dieselfde tema vertel, moet daar duidelik aangetoon word waarom een se storie bo 'n ander verkies word. Dit moet verduidelik word waarom daar verskille in die stories is wat aangebied word, asook wat die verskille beteken. Die verskille moet nagevors en bevraagteken word.

Twee verhale oor dieselfde tema moet teenoor mekaar opgeweeg word, en die navorsers moet die keuse maak om die kredietwaardige storie te laat

hoor. Dit kan ook nodig wees om die twee kontrasterende verhale te vertel om die konflik wat daar oor die tema heers, uit te lig. Laasgenoemde maak die navorsing meer kredietwaardig, omdat daar deeglik op die verskillende diskoerse oor die tema gelet word. In onderhoude moet daar na kontrasterende diskoerse geluister word, en hierdie kontraste moet weer bevraagteken word: Daar moet geluister word of die persoon homself weerspreek, en besluit word of dit nodig is om die kontraste ernstig op te neem.

Dit maak die navorsing meer kredietwaardig indien die navorser kan aantoon dat die tema dieselfde deur verskillende verhale beskryf word, of as dieselfde temas in verskillende verhale na vore kom.

5.3.1.3 “Communicability”

Die portret van die navorsing wat geskets word, moet vir die lesers werklik voel. Dit moet die navorsingsproses en belewenis aan die leser oordra. Lesers wat nog nooit met die tema te make gehad het nie, moet voel dat dit maklik en verstaanbaar is, asook dat die navorsing eg is. Elke hooftema moet deeglik beskryf word, en daar moet aangetoon word hoe elke tema bevraagteken is voordat dit deur die navorsers aanvaar is. Dit moet meld of die inligting eerstehandse inligting is, en of dit ander se ervaring beskryf. Die ervaring van diegene met wie onderhoude gevoer word, maak die navorsing geldig.

“Research that is designed to garner lots of evidence, that is vivid, detailed, and transparent, that is carefull and well documented, that is coherent and consistend is going to be convincing. These are the standards through which qualitative interviewing studies gain credibility” (Rubin & Rubin, 1995:91).

5.3.2 'n Metafoor

Mcclintock et al. (2003) sluit hierby aan en stel voor dat die regte metafore vir navorsing gekies moet word om die geldigheid van die navorsing te verseker. Daar word vier metafore vir navorsing voorgestel:

5.3.2.1 Navorsing as aksie

Met aksie word nie bedoel dat die navorser die navorsing doen nie, maar eerder dat ander mense/persone deel van die navorsing word. Die rede is om verskillende stemme, waarvan die navorser deel uitmaak, te hoor. Hier word ook kritiek uitgespreek teenoor die passiewe, objektiewe navorser, en 'n meer aktiewe, deelnemende navorser word voorgestel.

5.3.2.2 Navorsing as narratief

Navorsing as narratief het in wese met die keuse van navorsingsmetafore te doen. Dit het 'n nuwe verstaan ten doel. Narratiewe is ook van sekere metafore afhanklik. "*Research-as-narrative suggests that research works by describing, exploring and changing the metaphors used in a process of finding out during research*" (Mcclintock et al., 2003:721).

5.3.2.3 Navorsing as fasilitering

Die derde metafoor wat voorgestel word, bied die antwoord op die vraag: Wie doen die navorsing? Die navorser het die verantwoordelikheid om geleentheid te skep waar die persone wat in die navorsing betrokke is, die geleentheid kan kry om aan die navorsingsgesprek deel te neem. Die doel van die gesprek is om te verstaan. Die navorser inisieer die navorsing. Fasilitering beteken dat die navorser as dirigent optree wat die aan die orkes die geleentheid bied om die volle potensiaal van al die instrumente na vore te laat kom. Hier is

nie sprake van 'n manipulerende navorser nie.

5.3.2.4 Navorsing as verantwoordelikheid

Verantwoordelikheid is op selfrefleksie en die bewustheid van moontlike vertrekpunte vir die navorser gebaseer. Verantwoordelikheid neem die plek van objektiwiteit in. As 'n aktiwiteit kan daar verskillende maniere van verstaan en verskeie metafore na vore kom. Navorsing kan nie resultate oplewer voordat dit nie voltooi is nie. Om 'n spatie vir navorsing te skep, is 'n tree in die rigting van verantwoordelikheid. Verantwoordelikheid word die beste deur 'n selfreflekterende navorser beskryf. Navorsing as aksie, narratief en fasilitering is metafore wat op verantwoordelikheid dui.

5.4 Taal en betekenis

“The usage of the word healing is often like that described in the scornful reply of Humpty Dumpty to Alice: ‘When I use a word, it means just what I choose it to mean – neither more or less’” (Wilkinson, 1998:1).

Rubin en Rubin (1995:20) beskryf hoe mense die wêreld deur 'n gedeelde verstaan ("*shared understanding*") begryp. Mense leer kollektief hoe om te besluit wat belangrik is en wat nie. Kultuur bied die mens die maatstaf en reëls waarvolgens daar in die wêreld gefunksioneer word. Hierdie reëls dra betekenis. Brown (1987:122) neem die gedagte verder deur na die metafoer van die samelewing as 'n konstruksie van betekenis te verwys. Die samelewing is 'n tipe grammatika, of soortgelyk aan 'n geskrewe teks wat deurgaans kommunikeer. Die ervaringswêreld van die samelewing word deur middel van taal uitgedruk en of gekommunikeer (Klemm, 1983:63; Meyer, 1983:1).

Die taal wat ons gebruik om oor siek mense te praat, gee reeds 'n aanduiding en plek vir die idee van kultuur. "*...illness constitutes a 'social text':*

something at least partly created by the densely interwoven network of experiences and interpretations we bring to it" (Morris, 1998:6). Pattison (1989:35) steun die gedagte dat die taal en konsepte wat gebruik word om siekte en heling te verduidelik, met betekenis gelaai is, omdat taal sosiaal gekonstrueer word. Klemm (1983:62-63) verstaan dit as die medium van enige manier van dink of ervaring, en som dit as "*lived experience*" op.

Selfs die taal om objektief mee te werk, is 'n betekenis wat binne 'n kultuur gefabriseer is, wat deur verskillende mense verskillend verstaan word, en soms nie eers waar is nie (Morris, 1998:41). Die persoon wat siek is, is nie bloot 'n objek of prisoner wat sit en wag dat die dokter of medikasie hom moet bevry nie, maar "*an actor within a widely shared, intersubjective culture...the social basis of health differs widely across groups, nations and continents*" (Morris, 1998:41). Hierdie teks/kultuur kan ook die karakter van fiksie dra. "*As society can be seen as a factual text, so fictional texts can be viewed as social symbolic acts, as representations of possible selves and societies*" (Brown, 1987:143).

Narratiewe navorsing daag die navorser uit om oor die taal te dink wat gebruik word. Wie se taal word gebruik as die aksie nagevors word? Hoe verskil die taal van die navorser van dié van die aksie wat nagevors word? Hoe verstaan die verskillende rolspelers die taal wat hier gebruik word en watter taal word deur hulle verkies?

"In addition to being relative and constructed through language, knowledge about reality, or truth, is also situated and local" (Blyler, 1996:333). Die taal waarin die navorsing geskryf is, gee uitdrukking aan die navorser en medenavorsers se subjektiewe taalkeuse, daarom gee die vraag van Meyer (1983:3) betekenis aan die nadenke oor die taal wat gebruik word: "*How should we answer if asked to express a meaning of a book? Should we rewrite it in a different form for the person who question us?*"

Binne die konteks van 'n postmoderne denker is taal die middelpunt waarom alles draai (Becvar & Becvar, 1996:88). Realiteit vind uitdrukking in die taal, waardes en geloofstelsels van die spesifieke gemeenskappe waarbinne ons leef (Lynch, 1997:353 & Brown, 1987:118). Brown (1987:159) maak die stelling dat die gedeelde betekenis van mense in die moderne era verdwyn het. Die gevolg daarvan is dat die mens in 'n fiktiewe wêreld met sogenaamde wetenskaplike bewyse leef. Die vraag hier aan die orde sou wees: "Watter stories moet vertel word, en wie gaan dit vertel?" (Saussy, 1998:397).

Die doel van 'n studie van narratiewe betekenis is om die aspekte wat betekenis konstrueer en die implikasies van betekenis uit te lig. Oscar en Paulo (1999:1179) beskryf dit as kennis en betekenis wat in narratiewe tot uitdrukking kom. Die aktiwiteit wat betekenis aan sekere gebeure heg, is ook nie staties nie, maar verander gedurig, en daarom kan daar nie altyd 'n greep op betekenis gekry word nie.

Elke individu het toegang tot 'n diskoers of realiteit. Becvar en Becvar (1996:82) verwys na elke mens se realiteit as geldig, daarom moet navorsers met subjektiwiteit navorsing doen. Taal is nodig om betekenis te verstaan. Wie se taal word gebruik en wie se taal moet verstaan word? Taal dra betekenis tussen mense. Inligting kan deur die boodskappe wat hulle oor hulle ondervindings oordra, ingewin word. Taal daag verder die narratiewe navorser uit om eerder met betekenis te werk, as om kwantitatiewe data te verwerk. Die probleem is dat taal kontekssensitief is, en dat inligting verlore gaan as taal in isolasie verstaan word. Daarom is taal die uitdrukking van 'n spesifieke konteks (Meyer, 1983:19).

Fox (1999:180) daag die navorser uit om alle tekste as skeppinge van die mens te sien, en om die tekste dekonstruktief te herskryf en op 'n alternatiewe manier te lees. Fox (1999:180) stel ook voor dat navorsingstekste soos enige ander teks herlees moet word, "*not as representations (accurate or flawed) of the*

world, but as contested claims to speak 'the truth' about the world, constituted in the play of disciplines of the social. Research writing, in this model, becomes narrative work". Dekonstruksie hou nie verband met die woordspel waarmee soveel hulle besig hou nie (Wolfreys, 1998:9).

As narratiewe navorser is dit nodig om in terme van dekonstruksie te dink en diskoerse soos dit tans verstaan word, te bevraagteken. Dekonstruksie, as daar so iets is, hou met die “*good reading*” van tekste verband (Wolfreys, 1998:9). Die doel en betekenis van dekonstruksie is om aan te toon dat dinge soos institusies, tekste, tradisies, geloofstelsels en enige ander praktyk, nie werklik definieerbare betekenis en doel het nie; die betekenis is altyd wyer as wat dit tans dra (Caputo, 1997:31).

Caputo (1997:31) verduidelik dat die betekenis eintlik verlore gaan elke oomblik as daar betekenis aan 'n saak gegee word 'n Betekenis of doel is volgens Caputo (1997:31) 'n manier om dinge soos in 'n neutdop saam te pers. Dekonstruksie soek wyer as die grense van die dop, en wil 'n versteuring in die inhoud bring. Dekonstruksie is om die neutdop oop te breek en dit wat in die binnekant versamel is, te bevraagteken (Caputo, 1997:32). Siekte en genesing is nie ten volle persoonlik, subjektief, objektief of universeel nie, maar word deur kulture gevorm en verstaan (Morris, 1998:42).

Fox (1999:26) verwys na die subjektiewe raamwerk waarmee ons na die wêreld kyk en vertel die verhaal van 'n kinderkunsuitstalling. Wat opvallend tussen die verskeie prente was, was die verskille tussen die kleiner en die groter kinders se prente. Die kleiner kindertjies se prente was helderkleurig en het van vreugde en opgewondenheid gespreek, terwyl die groter kinders se prente meer gestruktureerd en volgens kunsreëls geteken was. As verwysing na die groter kinders word die volgende opmerking gemaak:

"...framing their work in the traditions of art history, they had lost or

become detached from the flair, motivation and powerfull visions that had inspired them before they learnt method and technique. Frames gives us sense, they make meaning possible. But they also destroy setting limits...Frames limit what is possible to think or see or believe, which is how and why they work. Thus they are implicated in power and control. Resisting power may require us to recognize, question and reject the frame and its act of exclusion" (Fox, 1999:26).

Fox (1999:27) sien dekonstruksie as die verkenning van mag binne die konstruksies van die sosiale wêreld. Dekonstruksie word as weerstand teen die bekende gesien, veral die verkenning van waarom sekere perspektiewe tot dominante diskoerse ontwikkel het (Fox, 1999:27). Die raamwerke is die manier waarna daar na die werklikheid gekyk word, maar dit hoef nie noodwendig aanvaar te word nie. Die diskoerse oor heling word soos die neutedop oopgebreek om dit op 'n alternatiewe manier te verstaan, en nie om by die absolute waarheid uit te kom nie.

5.5 Onderhoude

Kwalitatiewe navorsing het 'n belangrike bydrae te lewer ten opsigte van die manier waarop onderhoude gestruktureer moet word. Rubin en Rubin (1995:19) gee drie temas as riglyne vir 'n kwalitatiewe onderhoud:

- 1 Suksesvolle kwalitatiewe onderhoude vereis 'n verstaan van kultuur. Kultuur affekteer wat gesê word en hoe die gesprek tydens die onderhoud gehoor en verstaan word.
- 2 Die navorser is nie neutraal nie, maar 'n deelnemer in die navorsingsgesprek, en staan in 'n verhouding met die persoon met wie die onderhoud gevoer word. Sy emosies en kultuur het 'n invloed op die navorsingsgesprek.
- 3 Die doel van 'n kwalitatiewe onderhoud is om die persoon met wie die

onderhoud gevoer word, te hoor en te verstaan wat hy of sy dink, asook om dié stemme hoorbaar te maak.

Tydens die onderhoude word daar na feite gesoek oor die tema wat nagevors word. Die navorser en medenavorsers het by tematiese navorsing die rol om die onderhoude te interpreteer, en dit wat mense tydens die onderhoude gesê het, uit te sorteer en te balanseer. Met onderhoude moet daar vir 'n oop konteks en 'n wye horison geluister word.

"In topical studies, you can think of the research arena as a theater in the round and try to locate interviewees with different vantage points on what is going on in center stage. Then talk to at least one person from each of those vantage points. Such an approach helps ensure balance (Rubin & Rubin 1995:69).

Die navorsers skep dan 'n eie narratief wat op die onderhoude gebaseer is. Die tematiese navorser is meer soos 'n kunstenaar wat skilder (Rubin & Rubin, 1995:30). Hierdie inligting moet deur die navorser geïnterpreteer word, die navorser moet leer om die inligting te hoor, te sien en te verstaan, met die gedagte dat daar 'n subjektiewe, eie raamwerk is waarmee die inligting verstaan word (Fox, 1999:25).

5.6 Narratief en ander navorsingsmetodes

Wat is in wese die verskil tussen die narratiewe navorsing en die navorsingsmetodes van ander denkskole? Polkinghorne (1983) gee 'n uiteensetting van die ontwikkeling van metodologie in navorsing. Die uitwerking van die positivistiese metodes het klem gelê op objektiwiteit wat bewerk moet word. Daar is na metodes gesoek wat kon help om objektiewe resultate of waarhede te verkry. Die navorsingsmetodes het meestal met gereedskapstukke gewerk om objektiwiteit te bewerkstellig (Dreyer, 1998:16). Die menslike

ervaring en belewenisse is deur die positivistiese metodes geïgnoreer. Dit is ook nie vir 'n navorser moontlik om objektief te wees, soos deur die positivistiese navorsingsmetodiek voorgestel is nie (Mcclintock et al., 2003:719).

Fox (1999:178) kies eerder die metafoor van *die* nomadiese navorser as die speurdernavorser. Met die speurder word na Sherlock Holmes verwys wat gedurig nuwe ontdekkings wou maak deur iets te bewys – 'n metode wat eie aan die positivistiese navorsingmetodologie is. Die speurder is op soek na die waarheid. "*The nomad, on the other hand, has a different engagement with the world...the nomad does not seek control or mastery of the environment, but rather, passes through it stopping here and there and whatever*" (Fox, 1999:178).

Warnke (1982:346) sluit by die kritiek teen die objektiviteit van die positivistiese benadering aan, en dui die negatiewe effek wat dit op navorsing het, aan, daarom is dit nodig om in terme van nuwe navorsingsmetodes te begin dink. Polkinghorne (1983:2) maak van die term postpositivisme gebruik, wat aandui dat daar 'n skuif plaasgevind het in die manier waarop daar oor navorsing gedink word. Postpositivisme het nie ten doel om die metodes van die positivisme met 'n nuwe stel reëls en metodes te vervang nie. Die doel is eerder om positivistiese denke uit te daag, veral wat die absolute sekerhede betref. Kennis word nie meer as absolute feite gesien nie, maar as die beste inligting wat tot op hede ingewin kon word. Dit het teweeg gebring dat die gesindheid oor kennis verander het.

Hierdie gesindheid oor kennis is deur vier geïntegreerde bewegings teweeg gebring wat die laaste paar dekades plaasgevind het (Polkinghorne, 1983:2):

- 1 Verandering in denke oor betekenisvlakke wat hoofsaaklik waarhede bevraagteken het.

- 2 Die ontwikkeling van die sisteemteorie wat die mens as deel van 'n geheel sien.
- 3 Die poging om 'n teorie van menslike aksie te ontwikkel wat klem op doel en aktiwiteit lê.
- 4 Die uitdagings wat aan absolute waarhede gestel is, te aanvaar. Hierdie uitdagings was om anders oor verstaan te dink. Kennis kan in gemeenskappe verander, indien die hele gemeenskap kan verstaan dat daar 'n beter manier van begrip is.

Die narratiewe benadering stel voor dat daar met subjektiwiteit navorsing gedoen moet word. Die narratiewe navorser het die voordeel dat hy vry is om nuwe konstruksies wat op alternatiewe uitloop, te skep (Polkinghorne, 1983:ix).

5.7 Die navorsingsmodel

Ek vind aansluiting by die riglyne wat deur Müller et. al. (2001) in hul artikel "*Fiction writing as metaphor for research*" voorgestel word. Die metafoor van "*fiction writing*" word soos volg opgesom: ABDCE (Müller, van Deventer & Human, 2001:1). Ek gebruik die riglyne wat in die artikel "*Fiction writing as metaphor*" (Müller et. al., 2001) uiteengesit is:

5.7.1 "Action"

Volgens die modernistiese benadering word die klem normaalweg op die probleem en die oplossing van die probleem geplaas. Die aksie sluit die probleem in, maar is veel meer as dit. Die aksie gaan oor die **nou** van die storie. Müller et al (2001:3) gebruik die voorbeeld van spoorsny om **aksie** te verduidelik. As 'n mens die spoor van iemand volg, is dit belangrik om op die spoor voor jou te kyk. Dit sal niks help om op die spoor agter jou, of selfs 100 meter voor jou te kyk nie. Om die persoon op te spoor, is nodig om op die spoor voor jou te fokus. Hier word nie met hipoteses gewerk nie, maar met die stories van mense en

gemeenskappe. Die nïewetende posisie help die navorser om vrae vir die medenavorsers te vra, sodat hulle hulle stories kan vertel soos dit daagliks plaasvind. Ware navorsing is gemik op dit wat iemand nie weet nie en waaroor hy of sy nuuskierig is (Heitink, 1999:224).

Die beskrywing van die aksie vind hier in hoofstuk 1 plaas waar ek die aksie, metodologie, diskoerse en my eie verhaal beskryf.

5.7.2 "*Background*"

Hierdie agtergrond word teen die sosiopolitieke en ekonomiese agtergrond waarbinne die navorsing gedoen word en afspeel, gesien. Hier speel persone en diskoerse 'n rol, veral ten opsigte van die ontwikkeling van die navorsingsveld. In hoofstuk een word die navorsingsveld beskryf.

Ek maak van medenavorsers se stemme gebruik, wat hulle eie verhale van heling, asook verhale van gemarginaliseerde stemme in hoofstuk twee vertel. In hoofstuk twee word stories oor genesing beskryf. Hier word verhale van individue as gevallestudies aangebied. Stories word deur rolspelers in hoofstuk twee as 'n antwoord op die volgende opdrag geskryf: Skryf vir my jou storie van heling. Rolspelers is aangemoedig om die verhaal van heling, sonder enige spesifieke verwagtinge of voorskrifte deur die navorser, te skryf. Die rolspelers sal aan die einde van die navorsing oor die proses van die navorsing reflekteer. Daar sal ook van geskrewe bronne gebruik gemaak word om met die stories van hoofstuk twee wat in hoofstuk drie en vier aan bod kom.

5.7.3 "*Development*"

Hierdie aksie vind plaas wanneer die agtergrond en die aksie in ag geneem word om die voller prentjie te sien ontwikkel. Müller et al (2001:5) verwys hier na die metafoer van 'n Polaroid wat ontwikkel. Tydens die

ontwikkelingsfase moet daar gekyk word hoe dit ontwikkel. Hier is geduld, afwagting en nuuskierigheid nodig, terwyl die navorser vir die navorsing se 'plot' wag om te ontwikkel. Navorsing handel nie net oor die vertel van stories nie, maar ook oor storie-ontwikkeling. Die medenavorsers is deel van die ontwikkelingsproses. Die navorser fasiliteer en reflekteer tot die 'plot' in hoofstuk vyf te voorskyn kom.

5.7.4 "Climax"

Die ontwikkeling loop op die klimaks uit. Hier kom die navorser en medenavorsers tot begrip. Hoofstuk vyf beskryf die verstaan van die diskoerse wat in hoofstuk twee, drie en vier behandel is. As deel van die verstaan, word die diskoerse wat deur die navorsers as belangrik beskou word ten opsigte van 'n teologie van heling beskryf. In aansluiting hierby word 'n beskrywing van alternatiewe teorie of terapie van heling gegee, wat 'n alternatiewe verhaal beskryf. In dié hoofstuk word na die alternatief op die normatiewe geluister wat in hoofstuk twee, drie en vier beskryf word.

Enige navorser het blindekolle. Om die navorsing van nog 'n paar hoeke te belig en daarop te reflekteer, vra ek 'n fokusgroep om so akkuraat en eerlik moontlik op die navorsing en die volgende vrae te antwoord:

- 1 Watter uitwerking het dit op jou gehad om deur die navorsing te lees?
- 2 Watter invloed het die navorsing op jou eie verhaal van heling uitgeoefen?
- 3 Watter stories, of wie se stories sou jy graag hier wou hoor?
- 4 As jy 'n unieke rigting waarin hierdie navorsing sou kon ontwikkel, kon aandui, waarheen sou dit wees?
- 5 Is daar enige vrae wat jy aan die navorser of medenavorsers wou stel?
- 6 Dui leemtes en sterk punte in die navorsing aan.
- 7 Beskryf jou eie posisionering. Binne watter benadering bevind jy jouself?

- 8 Watter bydrae lewer die navorsing ten opsigte van 'n eie beroepsposisionering?
- 9 Hoe het jy dit beleef om deel van 'n fokusgroep te wees?

Hierdie vrae is met die hulp van 'n kundige op die gebied van narratiewe navorsing ontwikkel.

5.7.5 "Ending"

By die "ending" in hoofstuk vyf word gevra of ek enigiets bereik het. Voorts word gevra of die navorsing die moeite werd was en wat dit beteken het. Hier word aandag gegee aan waar ek voor die aanvang van die navorsing was, en waar ek nou na afhandeling daarvan is. Narratiewe navorsing eindig nie met 'n gevolgtrekking nie, maar met 'n oop einde wat 'n nuwe storie en nuwe navorsing aanwakker.

6 My verhaal

Die eerste keer toe ek met die narratiewe benadering te make gekry het, was my ervaring soos Alice wat die hasie met die goue horlosie gesien het - 'n onseker, opgewonde gevoel. Toe ek vir die eerste keer in terme van narratiewe navorsing gedink het, het ek in 'n diep *rabbit hole* geval. Op my lewensreis het ek verder oor narratief begin wonder toe ek 'n nagraadse studie oor pastorale gesinsterapie aan die Universiteit van Pretoria begin het.

Toe ek self as terapeut begin optree het, het ek begin wonder waarom ek soms gedemoraliseerd en uitgebrand gevoel het. Ek het besef dat die terapisessie nie 'n eenrigtingproses is nie, maar 'n interaktiewe proses tussen kliënt en terapeut. Dit het meer 'n avontuur geword waar onbekende horisonne en nuwe realiteite geskep is (Müller, 1996:12).

My proses van narratiewe denke het gegroei soos my eie storie ontwikkel het. In die eerste plek het ek nuuskieriger geword en oor my eie lewensverhaal en die ontwikkeling daarvan begin wonder. Die lewensverhale van ander mense het my elke dag laat wonder. “Mense se lewens vertel stories...” (Piet Naude, 1998). Dit is hierdie stories van mense wat my aanmoedig om my eie lewensverhaal te ontwikkel en op die uitkyk vir alternatiewe te wees. Dit het tot gevolg gehad dat ek intenser oor die Godsverhaal begin wonder het. ‘n Verskeidenheid boeke, artikels, lewensverhale en films het my verder op die reis van narratiewe denke geneem.

Die reiservaring van stories het intens tot my begin spreek. Hierdie reiservaring van verhale kan net plaasvind as daar betrokkenheid by ander se stories is (Müller, 1996:20). Elke storie laat my myself en ander mense meer waardeer - dit laat my besef dat ons as mense almal saam is, en saam besig is om van die groter storie uit te maak: Die storie van God (Zukav, 2000:17; Müller, 1996: 21). Toe ek in die *rabbit hole* van die narratiewe benadering en navorsing val, het ek nuuskierig oor heling begin word.

Ek sluit by Hay (1991) aan deur myself te identifiseer as iemand wat nie ander mense gesond kan maak nie: “*I’m not a healer. I do not heal anyone*” (Hay, 1991:xiii). Ek wonder of dit moontlik is om heling te fasiliteer. Ek is geïntereseerd in die stories oor heling, en ek wonder of daar werklik in ons tyd ‘n sinvolle definisie vir heling is.

Heling het ook ‘n gespesialiseerde veld geword, en kan in die volgende kategorieë geplaas word: geestelike genesing, liggaamlike genesing, geloofsgenesing, wondergenesings, en dies meer. In die werke van verskeie skrywers hoor ons verskillende stemme opgaan oor wat heling beteken (Bays, 1999; Hay, 1991; Kleinmann, 1988; Libermann, 1995; Meade, 1995; Pattison, 1989; Sherwood, 2000; Wildwood, 1997).

7 My lewensverhaal

"Illness is our common fate. Although we inevitably experience it with our idiosyncrasies intact, it is something almost everyone shares. Black and white, Hindu, Muslim or Jew, we all sooner or later take our turn in the country of the ill" (Morris, 1998:21).

In my eie lewe het ek met verskeie siektes geworstel, wat my oor siektes en gesond word laat wonder het. Hierdie siektes het van fisies tot emosioneel gewissel. Ek het gewonder oor die maniere waarop mense gesond word, en of daar nie 'n benadering of terapie bestaan wat genesing kan fasiliteer nie. My eie verhaal het my laat wonder of daar ander persone, instansies of beraders is wat oor dieselfde tema nuuskierig is, en of hulle reeds navorsing oor die tema gedoen het.

Ek wonder baie maal of mense se strewe na volmaaktheid nie ook iets met die feit te make het dat mense gesond wil wees nie. Ek wonder ook oor die volgende: Wanneer is iemand siek? Wat is siekte? Waarom word sommige mense gesond van erge siektes, en waarom moet ander aan kleiner siektes sterf? In sommige gevalle het ek beleef dat eetgewoontes sekere siektes of toestande in my liggaam verminder, of selfs laat verdwyn. In ander, meer psigiese toestande, het ek beleef dat sekere gebeurtenisse of traumas herbeleef moet word om dit volkome te genees.

As kind het ek baie met kroep en asma gesukkel, en ek onthou nog hoe my ouers die olielampie aan die brand gestee het, en ek in 'n kamer, gevul met rookdampe, moes slaap. Wat ek verder onthou, is dat ek die daaropvolgende jare met allergieë, wat soms sinus veroorsaak het, gesukkel het. Die simptome het mettertyd vererger, in so 'n mate dat 'n oor-, neus- en keelspesialis 'n operasie aanbeveel het om my neusseptum te herstel. Na die operasie het dit egter erger as voorheen gevoel, en die operasie het nie werklik 'n verskil gemaak

nie.

Op 'n dag het ek 'n persoon ontmoet wat vitamien-aanvullings verkoop het, en van die produkte begin gebruik. Na ongeveer 'n maand het die simptome heeltemal verdwyn, en ek was van jare se sukkel en frustrasie ontslae.

As hoërskoolkind het ek aan epilepsie gely, as gevolg van 'n parasiet op die brein. Van standerd 6 tot en met my eerste jaar aan die universiteit, moes ek medikasie gebruik om epileptiese aanvalle te voorkom. In my tweede jaar het alle aanduidings van die aanvalle verdwyn, en die medikasie is stelselmatig uit my sisteem onttrek.

Ek kan ook onthou hoe gevoelens van angstigtheid en depressie my op 'n dag beetgepak het. Hierdie toestand het ek self probeer hanteer, en tot my eie teleurstelling, kon ek dit nie regkry nie. Wat bygedra het tot my genesing, was toe my studenteleraar my na iemand verwys het vir terapie. Die persoon het my deur 'n proses geneem, waar ek al die negatiewe belewenisse van my lewe moes herbeleef.

Dit was 'n lang en duur proses, maar 'n goeie langtermynbelegging. My lewenskwaliteit het definitief verbeter, en ek het daarby die vaardigheid aangeleer om in stresvolle omstandighede die gevoelens en emosies te hanteer. Hierdie proses het ongeveer drie jaar geneem.

Voorts moes ek ook 'n liesbreukoperasie ondergaan na 'n besering wat ek tydens 'n krieketwedstryd opgedoen het. 'n Operasie was die enigste uitweg, en die herstelproses het ongeveer drie maande geneem. Dit was 'n terugslag vir my gesondheid. Die operasie het my baie sieker as die liesbreuk gemaak.

Gedurende dieselfde tyd het 'n spinnekop my op die elmboog gebyt, en dit het 'n intense jeukreaksie veroorsaak. Na onsuksesvolle mediese behandeling,

het die bytplek 'n allergiese reaksie in my liggaam veroorsaak. Dit het follikulêre ekseem tot gevolg gehad. Wat dit vererger het, was dat dit net voor die liesbreukoperasie plaasgevind het.

Ek beseft dat elke siekte of siektetoestand wat ek beleef het, of sal beleef, 'n groeiproses is, en sien dit as 'n potensiële groeigeleentheid. Ek geniet dit die meeste as ek fisies en emosioneel gesond is, maar ek het ook vrede gemaak met die moontlikheid dat ek enige tyd weer siekte kan ervaar. Ek glo dit is belangrik dat ek nie ontkenkend teenoor siekte staan nie, maar dit as 'n menslike gegewe erken.

Ek was nooit bitter of aggressief as gevolg van die siektes wat ek moes deurmaak nie. Ek het ook nooit oor God se teenwoordigheid gewonder nie, want ek het geweet dat God op 'n besondere manier in my lewe betrokke is. Ek kan herroep hoe 'n goeie verhouding ek met God in my skooljare gehad het. Toe ek aan epilepsie gely het, het ek na aan God geleef.

My ander ervaring was dat siekte my verder van God af geneem het, en ek soms moes veg om God se teenwoordigheid te ervaar. Ek het dit na afloop van my neusoperasie ervaar toe ek aan depressie begin ly het. Tog het ek altyd geweet dat God daar is, en betrokke in my lewe is. Veral tydens my depressie het mense my deur hulle positiewe betrokkenheid daaraan herinner.

8 Gevolgtrekking

Ek het hierdie hoofstuk met die metafoer van stemme begin. Om getrou aan die narratiewe navorsingsproses te bly, sal die verskillende rolspelers in hoofstuk twee voorgestel word. Hier sal elkeen die geleentheid kry om sonder diskriminasie aan die oudisie deel te neem. In dié hoofstuk sal ek die verhale interpreteer, en aan die einde van die hoofstuk met die nodige gevolgtrekkings afsluit.